

NGO's infiltreerden in Europese bijenwetenschap

Enkele verslagen van Europese bijeenkomsten van NGO's en bijenwetenschappers belandden op straat. Daaruit blijkt dat natuurorganisaties afspraken maakten met wetenschappers om op Europees niveau een verbod op de neonicotinoïden, in de volksmond neonics, door te drukken. Deze gewasbeschermingsmiddelen kwamen in de jaren '90 op de markt. Opvallend is ook dat er binnen de bijen-expertgroep van de Europese EFSA wél plek was voor wetenschappers die betaald werden door NGO's, maar niet voor wetenschappers die betaald werden door het bedrijfsleven.

“Voor verbod op thiacloprid pleit ik sinds mijn gepubliceerde ontdekking in 2010 van cumulatieve toxiciteit van deze stof...”. Het is één van de talrijke noodkreten op Twitter van wetenschapper Henk Tennekes. Tennekes maakt er sinds 2010 geen geheim van dat wat hem betreft de neonicotinoïden resoluut verboden moeten worden en blijven. In 2013 kreeg Tennekes zijn zin.

De Europese Commissie kwam met een beperkt verbod om de bijensterfte een halt toe te roepen, per 2019 volgde verdere aanscherping. In zijn strijd tegen de neonicotinoïden liet Tennekes in 2014 enkele verslagen slingeren van besloten bijeenkomsten in Parijs en Zwitserland, die plaatshadden in 2010. Het zijn verslagen waarin een klein groepje wetenschappers samen met NGO's afspraken maakten over de strategie om een politiek verbod op de neonics af te dwingen.

Een van de verslagen werd opgepikt door het Britse tabloid The Times. De journalist maakte gewag van discussieerbare wetenschap op het Europese neonicsdossier, er zouden ook twee Nederlanders bij de zaak betrokken zijn. Dit waren Maarten Bijleveld van

Lexmond en Piet Wit, beiden van de verenigde natuurorganisaties IUCN. Bijleveld van Lexmond is tevens een van de oprichters van het Wereld Natuurfonds. Een tweede verslag haalde The Times niet, daarin valt te lezen dat er nóg twee Nederlanders bij de zaak betrokken waren: de wetenschappers Henk Tennekes en Jeroen van der Sluijs. Tennekes heeft tegenwoordig zijn eigen adviesbureau, Van der Sluijs is verbonden aan de Universiteit Utrecht.

DE UITGELEKTE VERSLAGEN

In de verslagen (van juni en juli 2010) is te lezen dat enkele wetenschappers uit verschillende Europese landen afspraken maakten met NGO's, met maar één doel: de neonicotinoïden verboden te krijgen. Het plan was als volgt: enkele wetenschappers, waaronder Tennekes en Van der Sluijs, zouden een viertal artikelen publiceren. Op basis van deze vier artikelen zou een 'high impact-artikel' worden samengesteld, dat gepubliceerd moest worden in een vooraanstaand wetenschappelijk tijdschrift. Dat artikel moest een zorgvuldig geselecteerde eerste auteur krijgen en een grote groep co-auteurs. Na publicatie

zouden de NGO's hier dan direct op aansluiten met hun campagnes. 'The most urgent thing is to obtain the necessary policy change to have these pesticides banned' - het belangrijkste doel is om de noodzakelijke beleidswijziging te bewerkstelligen om deze bestrijdingsmiddelen (de neonics, red.) verboden te krijgen, vermeldt een van de verslagen. In het verslag staat ook dat de wetenschappers gespecialiseerde PR-mensen wilden inschakelen bij het genereren van zo'n groot mogelijke politieke druk.

BEVESTIGING EN ONTKENNING

Wij zochten contact met Tennekes en vroegen naar de achtergrond van de verslagen. Tennekes: "Deze samenkomst werd georganiseerd door Maarten Bijleveld van Lexmond van de IUCN. Hij wilde een appèl voor een verbod op de neonicotinoïden lanceren. Ik had aangetoond dat de dosis-werkingsrelatie van deze stoffen in geleedpotigen hetzelfde was als die van kankerverwekkende stoffen en Bijleveld van Lexmond moedigde mij aan de te verwachten sterfte van insecten te verifiëren bij het verloop van vogelpopulaties.

Ik kon aantonen dat vogelsoorten die achteruit gingen tenminste in de broedtijd afhankelijk waren van insecten. Mijn gegevens werden echter van tafel geveegd door de Britse vogelbeschermingsorganisatie Royal Society for Protection of Birds. Bijleveld van Lexmond durfde zijn appèl toen niet door te zetten. Hij stelde voor verdere wetenschappelijke gegevens te verzamelen om een verbod op deze pesticiden te bewerkstelligen. Bijleveld van Lexmond heeft mensen uit de hele wereld bij elkaar getrommeld om zijn doel te bereiken. Deze groep noemde zich Task Force Systemic Pesticides."

Tennekes erkent dat de groep activistisch te werk ging. "Eigenlijk moet een wetenschapper zich niet opwerpen als activist. Hier was echter een situatie ontstaan waarbij een milieuramp dreigde door het toenemende gebruik van neonicotinoïden", meent hij. Tennekes bevestigt dat de uitkomsten van het onderzoek dat

deze groep organiseerde, al vaststonden voordat aan het onderzoek was begonnen. “Ja, dat ben ik met u eens.”

Ook Jeroen van der Sluijs, tegenwoordig universitair hoofddocent bij de Universiteit van Utrecht was erbij betrokken. Kenden Tennekes en Van der Sluijs elkaar? Tennekes: “Van der Sluijs had contact met mij gezocht nadat ik een ingezonden brief in het NRC had gepubliceerd, waarin ik kritiek uitte op een rapport van Wageningen UR over de oorzaken van bijensterfte. Een echte samenwerking tussen Van der Sluijs en mij is eigenlijk nooit ontstaan omdat Van der Sluijs de neiging had met mijn kennis aan de haal te gaan, zonder mij als bron te noemen.”

Waar Tennekes bevestigt dat bijenwetenschappers met NGO's een strategie bespraken om een verbod op de neonics af te dwingen via de politiek, ontkent Van der Sluijs deze gang van zaken. “Het doel van de bijeenkomsten was een synthese te maken van de wetenschappelijke stand van kennis over de ecologische gevolgen van het grootschalige gebruik van neonics.

In 2010 was er wetenschappelijk al heel erg veel bekend over de schadelijke effecten van neonicotinoïden op bijen. Al in 2003 stond wetenschappelijk vast dat veldrealistische concentraties bij normaal toegelaten gebruik onaanvaardbare nevenschade geven aan bijen en hommels.

Sinds 2003 had het bewijs zich verder en verder opgestapeld. Tal van wetenschappers hadden dit al aangekaart bij de toelatingsinstanties zoals de Europese Food Safety Authority (EFSA) en het Nederlandse College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen (Ctgb) en meer en meer wetenschappers trokken hierover terecht aan de bel.”

EFSA LIET NGO'S TOE IN EXPERTCOMMISSIE

De Europese Commissie werd in zijn besluitvorming over de neonicotinoïden geadviseerd door de Working Group Bee Risk Assessment van de EFSA. Wij gaan terug naar de jaren van besluitvorming tussen 2010 en 2015. In de verslagen van de betreffende Working Group is te lezen dat er

bij twee leden een ‘conflict of interest’ was ontstaan. Deze leden moesten de Working Group verlaten. Het betreffen de Nederlandse Jacoba Wassenberg en de Brit James Cresswell. De EFSA laat desgevraagd weten dat bij beide leden ‘overlappende activiteiten werden geconstateerd, die gefinancierd werden door een niet-overheidsorganisatie’.

Opvallend is dat twee leden met nauwe banden met een NGO wel mochten blijven zitten: Noa Simon Delso (van de Belgische bijenorganisatie CARI) en Gérard Arnold (van de internationale bijenorganisatie Apimondia). Waarom stond EFSA hun lidmaatschap wel toe? Over Noa Simon Delso zegt de EFSA-woordvoerder: “De onafhankelijkheid van Noa Simon Delso werd beoordeeld aan de hand van het onafhankelijkheidsbeleid van 2011 en 2012. Op basis van de toen geldende regels werd haar betrokkenheid bij CARI vastgesteld, echter CARI werd voor 85 procent door de overheid gefinancierd.

Wat betreft Gérard Arnold, in de tijd dat hij zitting had in de EFSA-werkgroep, heeft hij geen vergaderingen geleid van Apimondia. Volgens de toen geldende regels was er daarom geen sprake van een belangenconflict”. De EFSA-woordvoerder geeft aan dat de regels voor belangenverstremgeling in 2018 zijn aangescherpt. “Met de regels van vandaag, zouden de beoordelingen van beiden anders hebben kunnen uitpakken.”

Is de besluitvorming op het dossier ‘bijen en neonicotinoïden’ correct verlopen in Brussel? De EFSA biedt STAF de mogelijkheid de persoonsdossiers van de ingeschakelde deskundigen voor de Working Group on Bee Assessment in te komen zien. STAF zal gebruik maken van deze mogelijkheid. De bevindingen zullen op een later moment worden gepubliceerd. ■